

CHARAKTERISTIKA KRAJE

Správní a administrativní členění

Praha je statutárním městem. Hlavní město Praha je samostatně spravováno zastupitelstvem hlavního města Prahy. Pro výkon státní správy je členěna na 22 správních obvodů, z hlediska samosprávného ji tvoří 57 městských částí s vlastními volenými orgány.

Územní vývoj

Ve 2. polovině 9. století byl založen Pražský hrad, pod jeho ochranou se vyvinula samostatná podhradní osídlení. Z nich se vyvinula samostatná města pražská (Staré Město, Nové Město, Malá Strana a Hradčany). V roce 1784 byla tato území spojena v město Prahu. V roce 1850, 1883, 1884 a 1901 byla k Praze postupně připojena další čtyři města (Josefov, Vyšehrad, Holešovice-Bubny a Libeň). Zákonem ze dne 6. 2. 1920 byla vytvořena Velká Praha (bylo připojeno 39 okolních obcí). K dalšímu územnímu růstu pak došlo postupně v letech 1960, 1968 (připojeno 21 obcí Středočeského kraje) a 1970. V roce 1974 došlo k poslednímu územnímu rozšíření Prahy (připojeno 30 obcí Středočeského kraje).

Obyvatelstvo

Počet obyvatel (při přepočtu na současné území) se od prvního sčítání lidu (1869 – 270 389 obyvatel) do roku 2011 (1 268 796 osob) zvýšil 4,7 krát. Od roku 2011 se počet obyvatel každoročně (kromě 2013) zvyšoval. K 31. 12. 2020 měla Praha 1 335 084 obyvatel. Praha nyní získává obyvatelstvo jak přirozenou měnou, tak migrací. Od roku 1993 ale docházelo ke každoročnímu úbytku obyvatel (díky nízké imigraci i přirozenému úbytku obyvatel). To se zastavilo až v roce 2002, kdy počet obyvatel začal díky vyšší migraci opět růst. V roce 2006 se poprvé od roku 1975 narodilo víc dětí, než zemřelo osob a Praha od té doby vykazuje přirozený přírůstek obyvatel.

Pro migrační situaci v Praze je charakteristický vysoký migrační obrat. Ten je dán především mobilitou cizích státních příslušníků, kteří se stěhují za prací. Převažují mezi nimi osoby v produktivním věku. Nejvyšší migrační přírůstek měla Praha v roce 2007, kdy na tisíc obyvatel připadalo 19,2 osob získaných migrací. Od roku 2007 se postupně snižoval. V roce 2020 získala Praha migrací 7,3 osob na 1 000 obyvatel středního stavu.

Proměňuje se věkové složení obyvatel. Děti jsou v populaci zastoupeny 16 %, osoby v produktivním věku 65 % a senioři 19 %. Vyšší počet seniorů než dětí se poprvé vyskytl již v roce 1995. Ženy i muži se dožívají nejvyššího věku ze všech krajů. Ženy měly v roce 2020 naději dožití při narození 82,86 let a muži 78,16 let.

Ekonomika

Praha vytváří stabilně kolem čtvrtiny celostátního hrubého domácího produktu (HDP). Oproti roku 2018 byla v Praze hodnota HDP v roce 2019 o 5,9 % vyšší. V roce 2019 byl HDP na obyvatele 1 190 611 Kč. To je 2,2 krát více než hodnota za ČR. Vyšší úroveň tvorby HDP je pro metropole typická. Je to ovlivněno celou řadou faktorů. V Praze pracuje velká část mimopražských obyvatel, kteří zde vytváří přidanou hodnotu, dále je to lokalizací a registrací sídel ekonomických subjektů ve městě, lokalizací zahraničních poboček nadnárodních firem, koncentrací centrálních orgánů veřejného i privátního sektoru. Podle ukazatele čistého disponibilního důchodu domácností (ČDDD), tedy hodnoty, kterou má domácnost k dispozici pro úspory nebo spotřebu, však Praha převyšuje republikový průměr mnohem méně (má o 35,9 % vyšší hodnotu ČDDD na obyvatele než je v ČR celkem).

Praha je ekonomikou orientovanou na služby. Služby vytváří v Praze již od roku 2000 víc než 80 % přidané hodnoty. V roce 2019 to bylo 84,78 % (v ČR 63 %). Také zaměstnané osoby ve valné většině pracují ve službách (83,2 % zaměstnaných v Praze v roce 2020).

Stavebnictví

Ve stavebnictví se v roce 2009 projevil vliv krize. Hodnota stavebních prací podle dodavatelských smluv v Praze od roku 2010 stále klesala. Oživení představoval až rok 2014, kdy hodnota začala opět růst. V roce 2020 se v Praze provedly stavební práce v hodnotě 64,5 mld. Kč.

Počty zahájených bytů vlivem krize poklesly meziročně nejvíce již v roce 2010 a to o 50 %. Počty dokončených bytů pak nejvíce poklesly v následujícím roce 2011 (o 43 %). Oživení přinesl rok 2015. Od té doby se počty zahájených bytů pohybují mezi 2,7 až 6,5 tisíci ročně a počty dokončených bytů mezi 5,2 až 6,1 tisíci bytů ročně. V roce 2020 bylo v Praze zahájeno 4 335 bytů a dokončeno bylo 5 449 bytů. Bytová výstavba se častěji realizuje ve Středočeském kraji zejména v okolí Prahy.

Trh práce

Praha je největším regionálním trhem práce v České republice. Charakteristickými rysy dosavadního vývoje jsou vysoká lokalizační atraktivita pražského trhu práce a schopnost Prahy pokrýt zvýšenou poptávku. Pražský trh práce stačil absorbovat téměř všechnu pracovní sílu uvolňovanou v procesu transformace. Pracovní místa v Praze jsou příležitostmi i pro obyvatele širokého okolí, obyvatele celé ČR a také pro cizince.

Podle výsledků sčítání lidu, domů a bytů 2011 byl počet pracovních míst k 26. 3. 2011 necelých 701 tisíc a zaměstnaných obyvatel Prahy bylo o 118 tisíc méně. To znamená, že 118 tisíc osob do Prahy za prací dojíždělo z jiných krajů. Pražská pracovní síla má ve srovnání s ostatními regiony výrazně vyšší kvalifikaci. Již 45 % zaměstnaných jsou osoby s vysokoškolským vzděláním (v ČR je to 25 %). Také mzdy jsou zde nadprůměrné. V roce 2020 byla v Praze podle předběžných údajů průměrná hrubá mzda (na přepočtené osoby) 43 847 Kč oproti 35 662 Kč v celorepublikovém průměru.

Praha si dlouhodobě drží nejnižší úroveň nezaměstnanosti v rámci ČR. Minimální hodnota byla jak v Praze, tak v ČR zaznamenána v roce 2007. Poté došlo vlivem hospodářské recese k vzestupu a od roku 2013 do roku 2019 opět k poklesu. V roce 2019 byla nezaměstnanost na rekordně nízké úrovni. Ke konci roku 2020 se navýšil podíl nezaměstnaných osob v důsledku koronavirové krize na 3,51 %. Počet uchazečů o zaměstnání podle statistik úřadů práce se oproti roku 2019 bezmála zdvojnásobil na 30 230 uchazečů. Současně se však meziročně zvýšil i počet volných pracovních míst (o 9 % na 81 719).

Cestovní ruch

Významnou oblastí ekonomiky hlavního města je cestovní ruch, který byl ale v roce 2020 v důsledku pandemie Covid-19 výrazně omezen. V roce 2020 se v hromadných ubytovacích zařízeních ubytovalo necelé 2,2 milionu hostů. Meziroční pokles činil 72,9 %. Většinu návštěvníků Prahy tvoří trvale turisté ze zahraničí, i když jejich podíl po mnoha letech výrazně poklesl (66,6 % všech ubytovaných návštěvníků). Mezi nimi převládají tradičně Němci. Druhou a třetí nejpočetnější skupinou jsou hosté z Velké Británie a Polska. Počet přenocování dosáhl na 4,9 milionu. V porovnání s rokem 2019 návštěvníci Prahy realizovali o 73,5 % noclehů méně. Nejvýraznější podíl na množství přenocování zahraničních návštěvníků měli Němci, Rusové a hosté ze Spojeného království. V roce 2020 byl počet hromadných ubytovacích zařízení v Praze 910, celkový počet lůžek byl 102 118. Více než polovina lůžek v pražských ubytovacích zařízeních je v hotelech nejvyšších kategorií. Průměrná doba pobytu jednoho návštěvníka se dlouhodobě mírně zkracuje, v roce 2020 byla 3,2 dne. Podle údajů satelitního účtu cestovního ruchu z roku 2019 tvoří v Praze cestovní ruch 3,7 % hrubé přidané hodnoty a podílí se 6,8 % na zaměstnanosti.

Školství a zdravotnictví

Pražská školská zařízení, zejména vysoké školy, slouží nejen obyvatelům Prahy, ale i lidem z ostatních krajů ČR. Počty žáků na různých stupních škol jsou ovlivněny předchozím demografickým vývojem. V Praze je největší počet gymnázií i středních odborných škol ze všech krajů. Pražské střední školy představovaly ve školním roce 2020/21 14,5 % ze všech těchto škol v ČR (186 středních škol (bez konzervatoří, se školami MV a MO)). Studovalo na nich 64,4 tis. žáků v denním studiu. Zcela mimořádné je postavení Prahy ve vysokém školství. Pražských vysokých škol bylo 27, studovalo zde přes 117 tisíc studentů všech typů studia, což je 39 % všech vysokoškolských studentů v ČR.

Také zdravotnická zařízení jsou na území hlavního města koncentrována. Jde hlavně o specializovaná a často i výzkumná pracoviště, která ovšem slouží pacientům z celé republiky. Je zde stabilně zaměstnána pětina všech lékařů, kteří pracují v celé ČR. V Praze bylo v roce 2020 celkem 29 nemocnic s 11 tisíci lůžek. Relativní ukazatele ze zdravotnictví v přepočtu na 1 000 obyvatel jsou v Praze trvale nejvyšší ze všech krajů.

Doprava

Praha je centrálním bodem dopravních vazeb jak pro sousední Středočeský kraj, tak pro území ČR (dojížděka za prací a do škol, za nákupy, kulturou nebo do zdravotnických zařízení). Aby město nebylo zatěžováno tranzitní dopravou, vzniká tzv. Pražský okruh, který má za cíl odvést tranzitní dopravu mimo obydlená území města. V provozu je zatím méně než polovina Pražského okruhu.

Počet registrovaných osobních automobilů v Praze je nejvyšší mezi kraji (719,8 na 1 000 obyvatel) a stále roste. Dobře fungující je městská hromadná doprava. Provozní síť metra měří 65 km a síť tramvajových tratí 143 km. Během roku 2020 se vozidly MHD přepravilo 1,16 miliard osob, o 19 % méně než předchozí rok, což souvisí s dopadem epidemických opatření na život v Praze. Nejvíce cestujících přepraví metro (35 %), pak tramvaje (34 %) a autobusy (31 %).

Praha představuje i důležitý mezinárodní železniční uzel. Hlavní nádraží v Praze prošlo v roce 2011 celkovou rekonstrukcí. Do systému Pražské integrované dopravy jsou začleněny linky železniční i autobusové dopravy. Linkami PID je obslouženo 908 obcí Středočeského kraje a jejich služeb využilo celkem 0,8 mld. osob. Počet linek je stále rozšiřován, dokončení pokrytí Středočeského kraje systémem PID je v plánu do konce roku 2021.

Letecká doprava osobní i nákladní je v Praze provozována zejména na mezinárodním letišti Václava Havla Praha (dříve Praha-Ruzyně). V roce 2020 zde bylo odbaveno 3,6 milionů cestujících, což bylo o 79 % méně než v roce 2019. Během ledna a února se z Prahy létalo do 111 míst po celém světě, v dalších měsících došlo k omezení nabídky v závislosti na momentální epidemiologické situaci.

Životní prostředí

Praha patří z hlediska kvality ovzduší k nejvíce postiženým regionům státu. Kvalita ovzduší v Praze je nejvíce ovlivněna dopravou, výrobou elektřiny a tepla a emisemi ze stavebních prací. Největšími stacionárními zdroji emisí jsou v Praze Cementárna Radotín, ZEVO Malešice a kogenerační jednotky Pražských vodovodů a kanalizací, a. s. – ÚČOV Praha 6. Měrné emise oxidů dusíku a oxidu uhličitého z dopravy na jednotku plochy jsou v Praze více než desetinásobné ve srovnání s průměrem ČR.

Městské části Prahy

Městské části Prahy jsou velmi různorodé samosprávné jednotky. Jsou zde městské části s vyhraněným charakterem městského centra (Praha 1), nebo naopak městské části příměstského charakteru (Praha-Benice). Liší se stupněm urbanizace, hustotou zalidnění, kvalitou technické infrastruktury i sociálně ekonomickou strukturou obyvatel. I co do počtu obyvatel jsou mezi těmito částmi velmi významné rozdíly. Zatímco čtyři městské části počtem obyvatel překračují 100 tisíc (Praha 4, Praha 6, Praha 8 a Praha 10), deset nedosahuje ani 2 tisíc obyvatel a z toho dvě městské části mají méně než 500 obyvatel (Praha-Nedvězí a Praha-Královice).